

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 2007-2008**

**ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ
ΔΙΚΑΙΟΥ (Η' ΕΞΑΜΗΝΟ)**

ΘΕΜΑ

**ΤΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ
ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΠΡΟΔΙΚΑΣΙΑ**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

κ. ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟΥ ΦΟΙΤΗΤΗ ΚΑΡΑΜΠΕΛΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

A.M. 1340200100230

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	3
II. Η προσωρινή κράτηση στα πλαίσια του Συντάγματος	4
α) Η απαγόρευση της φυλάκισης	4
β) Φυλάκιση και προσωρινή κράτηση	5
γ) Η επιφύλαξη νόμου	6
δ) Το δικαστικό ένταλμα ως διαδικαστική προϋπόθεση	6
III. Η ποινική σχέση ως ειδική κυριαρχική σχέση	9
IV. Η προσωρινή κράτηση στα πλαίσια του ΚΠΔ	11
α) Έννοια προσωρινής κράτησης	11
β) Ουσιαστικές προϋποθέσεις επιβολής προσωρινής κράτησης	12
γ) Διαδικαστικά ζητήματα	14
V. Έλεγχος προϋποθέσεων με βάση την αρχή της αναλογικότητας	16
VI. Διάρκεια προσωρινής κράτησης	19
α) Ο μέγιστος χρόνος της προσωρινής κράτησης	19
β) Παράταση της προσωρινής κράτησης	20
VII. Το δικαίωμα αποζημίωσης	23
VIII. Συμπέρασμα	25
IX. Περίληψη	26
X. Παράρτημα Νομολογίας	28
XI. Βιβλιογραφία	31

I. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Στο πλαίσιο του θεσμού της προσωπικής ελευθερίας, το Ελληνικό Σύνταγμα καθιερώνει σε συνδυασμό διατάξεων την προστασία του ανθρώπου από αυθαίρετες ενέργειες της κρατικής εξουσίας. Ωστόσο αντίφαση φαίνεται να ενυπάρχει αναφορικά με το θεσμό της προσωρινής κράτησης όπου ο κατηγορούμενος στερείται την προσωπική του ελευθερία για ορισμένο χρονικό διάστημα πριν από την εκδίκαση της κατηγορίας εναντίον του. Έτσι, η επιβολή προσωρινής κράτησης, που αποτελεί αναμφισβήτητα την επαχθέστερη ανακριτική πράξη της ποινικής προδικασίας, έρχεται σε θεμελιακή αντίφαση με βασικές νομικές αρχές και κυρίως με το τεκμήριο της αθωότητας. Η αντίφαση μάλιστα αυτή λαμβάνει δραματικό χαρακτήρα σε όσες περιπτώσεις ο στερούμενος την προσωπική του ελευθερία αθώνεται μετέπειτα από την εις βάρος του κατηγορία.¹ Παρ' όλα αυτά, στο πλαίσιο του Συντάγματος, των Διεθνών Συμβάσεων και των νόμων μέσω λεπτομερών ρυθμίσεων η αντίφαση αυτή αίρεται. Έτσι, σε κάθε στάδιο επιβολής σε κάποιον του μέτρου της προσωρινής κράτησης λαμβάνονται υπόψη τα συνταγματικά δικαιώματα και οι συναφείς διατάξεις και μόνο εφόσον οι συνθήκες είναι τέτοιες ώστε να το επιτρέπουν, εφαρμόζεται το μέτρο.²

¹ Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο

² Καραμπίνης, Προσωρινή κράτηση και Σύνταγμα, εργασία στο μάθημα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, 2004-2005

II. Η προσωρινή κράτηση στα πλαίσια του Συντάγματος

α) Η απαγόρευση της φυλάκισης

Αναγκαία συνέπεια της γενικότερης προστασίας της ελευθερίας του ανθρώπου είναι η απαγόρευση της φυλάκισης. Η συνταγματική διατύπωση της εν λόγω απαγόρευσης ακολουθεί τη δική της ιστορική διαδρομή. Έτσι, το Σύνταγμα επαναλαμβάνει στα άρθρα 6 και 7 «παραδοσιακές διατάξεις, λόγος θέσπισης των οποίων ήταν η προστασία του ανθρώπου από αυθαίρετες ενέργειες της κρατικής εξουσίας, οι οποίες εκδηλώνονταν κυρίς – αλλά όχι μόνο – στο πλαίσιο της ποινικής δίωξης. Πρόκειται για την προστασία της αποκαλούμενης «προσωπικής ασφάλειας», η οποία κατοχυρώνεται συνταγματικά πέρα και ανεξάρτητα από την ποινική διαδικασία, για την οποία ασφαλώς έχει ιδιαίτερη σημασία. Επομένως, η εφαρμογή της επεκτείνεται στην διοικητική αλλά και σε οποιαδήποτε άλλη διαδικασία.³

Σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 3 εδ. β' του Συντάγματος, «κανένας δεν διώκεται ούτε συλλαμβάνεται ούτε φυλακίζεται ούτε με οποιονδήποτε άλλο τρόπο περιορίζεται, παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος». Στην εν λόγω διάταξη ο συντακτικός νομοθέτης θεσπίζει γενική απαγόρευση οποιουδήποτε φυσικού-σωματικού περιορισμού του ατόμου. Ειδικότερα, απαγορεύει τρία μερικότερα στάδια μιας «ενιαίας διαδικασίας, η οποία οδηγεί στη στέρηση της ελευθερίας του ατόμου. Από τα στάδια αυτά προηγείται λογικά και χρονικά η καταδίωξη, έπεται η σύλληψη και ακολουθεί η φυλάκιση. Παράλληλα, ο συντακτικός νομοθέτης απαγορεύοντας τον «με οποιονδήποτε άλλο τρόπο περιορισμό του ατόμου» περιλαμβάνει στο προστατευτικό του πεδίο οποιοδήποτε άλλο στερητικό της ελευθερίας μέτρο. Φορείς του δικαιώματος είναι τα φυσικά πρόσωπα.

³ Δημητρόπουλος, Ειδικό Μέρος Συνταγματικών Δικαιωμάτων, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος III, 2005, σελ. 282.

β) Φυλάκιση και Προσωρινή κράτηση

Με τον όρο φυλάκιση νοείται ο εγκλεισμός του προσώπου σε περίκλειστο χώρο από τον οποίο απαγορεύεται η έξοδός του. Η φυλάκιση αποτελεί την κλασικότερη και εντονότερη μορφή προσβολής της προσωπικής ασφάλειας και ελευθερίας του ατόμου. Η έννοια υπό την οποία αντιλαμβάνεται ο συντακτικός νομοθέτης τον όρο «φυλάκιση» είναι ευρύτατη και περιλαμβάνει οποιαδήποτε κράτηση, οποιαδήποτε δηλαδή μορφή στέρησης της ελευθερίας και μάλιστα ανεξάρτητα τόσο από τον ειδικότερο χαρακτηρισμό της ή το είδος της διαδικασίας εντός της οποίας επιβάλλεται (προδικασίας ή κύριας, ποινικής, διοικητικής, κλπ.) όσο και από το σκοπό τον οποίο φέρεται να υπηρετεί. Επομένως, η συνταγματική έννοια της φυλάκισης έχει ευρύτερο περιεχόμενο έναντι της αντίστοιχης που ο εν λόγω όρος προσλαμβάνει εντός του ποινικού δικαίου. Έτσι, φυλάκιση από συνταγματική άποψη συνιστά η κράτηση, η φυλάκιση, ο περιορισμός σε σωφρονιστικό ή ψυχιατρικό κατάστημα, η κάθειρξη αλλά και η προφυλάκιση, η οποία ήδη με το ν. 1128/1981 ονομάζεται «προσωρινή κράτηση».⁴ Εκτός από την προσωρινή κράτηση ως ανακριτική πράξη επιβαλλόμενη στο πλαίσιο της ποινικής προδικασίας, προσωρινή κράτηση προβλέπεται επίσης από διατάξεις της κοινής νομοθεσίας στο πεδίο ρυθμίσεων που αφορούν την αναγκαστική εκτέλεση, τον διοικητικό καταναγκασμό αλλά και τον εξαναγκασμό για την είσπραξη δημοσίων εσόδων.⁵

⁴ Δημητρόπουλος, ο.π., σελ. 284.

⁵ Κατά το άρθρο 3 παρ. 5 του ν. 1867/1989 το αρμόδιο δικαστήριο αποφασίζει την προσωρινή κράτηση, αν κρίνει ότι το μέτρο αυτό είναι, ιδίως ενόψει του χρέους, αναγκαίο και πρόσφορο για την εξόφληση του χρέους, καθώς και ότι η λήψη του μέτρου αυτού είναι το μόνο μέσο, κατ' αποκλεισμό κάθε άλλου προβλεπόμενου από τις κείμενες διατάξεις αναγκαστικού μέτρου είσπραξης δημοσίων εσόδων ικανοποίησης της σχετικής απαίτησης.

γ) Η επιφύλαξη νόμου

Κατά τη διατύπωση του άρθρου 5 παρ. 3 εδ. β' του Συντάγματος, «κανένας δεν συλλαμβάνεται ούτε φυλακίζεται..., παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος». Με άλλη διατύπωση, η σύλληψη και η φυλάκιση (κατά συνέπεια και η προσωρινή κράτηση, η οποία κατά τα ανωτέρω εμπίπτει στην συνταγματική έννοια της φυλάκισης) είναι δυνατές στις περιπτώσεις που επιτρέπει ο νόμος. Κατά ρητή λοιπόν εξουσιοδότηση του Συντάγματος ο κοινός νομοθέτης έρχεται και εισάγει περιορισμούς του συνταγματικού δικαιώματος της προσωπικής ασφάλειας. Ωστόσο, η εξουσιοδότηση αυτή προς τον κοινό νομοθέτη δεν περιέχει «ελεύθερη εντολή» και έτσι ο τελευταίος κατά τη θέσπιση περιορισμών δεν είναι ελεύθερος να ρυθμίσει κατά βούληση τα εν λόγω ζητήματα. Αντιθέτως, ο περιορισμός τότε μόνον είναι δυνατός, εφόσον και κατά το μέτρο που είναι απαραίτητος. Η προσωρινή κράτηση ως θεσμός σχετίζεται και έρχεται σε αντίθεση με ορισμένα συνταγματικά δικαιώματα τα οποία και περιορίζει, όπως η προσωπική ασφάλεια, συγχρόνως δε συνιστά αντίφαση προς το τεκμήριο της αθωότητας. Ο συντακτικός νομοθέτης δεν κατήργησε την προσωρινή κράτηση, αλλά προσπάθησε να την οριοθετήσει τάσσοντας αυστηρές προϋποθέσεις. Παρ' όλα αυτά από το γεγονός ότι η ίδια η προσωρινή κράτηση προβλέπεται στο Σύνταγμα, αίρεται κάθε αντίφαση μιας που καμία συνταγματική διάταξη δεν είναι δυνατόν να αντίκειται στο ίδιο το Σύνταγμα.

δ) Το δικαστικό ένταλμα

Σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 1 εδ. α' του Συντάγματος, «κανένας δεν συλλαμβάνεται ούτε φυλακίζεται χωρίς αιτιολογημένο δικαστικό ένταλμα, που πρέπει να επιδοθεί τη στιγμή που γίνεται η σύλληψη ή η προφυλάκιση». Στη διάταξη αυτή ο συντακτικός νομοθέτης θεσπίζει συνταγματική διαδικαστική εγγύηση. Στις περιπτώσεις λοιπόν που ο κοινός νομοθέτης επιτρέπει τη σύλληψη και την προσωρινή κράτηση, αυτές είναι

δυνατές μόνο επί τη βάσει δικαστικού εντάλματος, που πρέπει να επιδοθεί τη στιγμή που γίνεται η «σύλληψη» ή η «προφυλάκιση» (προσωρινή κράτηση). Έκδοση δικαστικού εντάλματος είναι απαραίτητη για τη σύλληψη και προσωρινή κράτηση, όχι μόνον όσον αφορά τη διαδικασία της ποινικής δικονομίας, αλλά και για οποιαδήποτε άλλη διαδικασία.⁶ Ως δικαστικό, ορίζεται το ένταλμα που εκδίδεται από το αρμόδιο κατά περίπτωση όργανο της δικαστικής εξουσίας, στις οποίες την παρεμβολή συνίσταται ακριβώς η συνταγματική εγγύηση.

Ειδικότερα σε ό,τι αφορά την προσωρινή κράτηση στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας, απαιτείται ειδικό και εμπειριστατωμένα αιτιολογημένο ένταλμα του ανακριτή, αφού προηγουμένως και σε κάθε περίπτωση λάβει τη γραπτή σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα. Ο Εισαγγελέας, πριν εκφράσει τη γνώμη του, υποχρεούται να ακούσει τον κατηγορούμενο και το συνήγορό του. Σε περίπτωση διαφωνίας για την προσωρινή κράτηση, αποφαινόμαστε το δικαστικό συμβούλιο.⁷ Από το συνδυασμό των άρθρων 283 παρ. 2 και 276 παρ. 3 του ΚΠΔ, προκύπτει ότι το ένταλμα προσωρινής κράτησης πρέπει να περιέχει το όνομα, το επώνυμο, την κατοικία και την ακριβέστερη δυνατή περιγραφή του προσώπου εναντίον του οποίου εκδίδεται καθώς και ακριβή σημείωση για το κακούργημα ή το πλημμέλημα και μνεία του άρθρου που το προβλέπει. Φέρει επίσης την επίσημη σφραγίδα και την υπογραφή του ανακριτή και του γραμματέα. Το ένταλμα προσωρινής κράτησης εκτελείται με τη φροντίδα του εισαγγελέα από τις αρχές που σύμφωνα με το άρθρο 277 τους έχει ανατεθεί η εκτέλεση ενταλμάτων για τους στρατιωτικούς τηρούνται και οι σχετικές διατάξεις του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα.

Η μεγαλύτερη, όμως, εγγύηση για την αποτροπή των αυθαίρετων στερήσεων ή περιορισμών της προσωπικής ελευθερίας συνίσταται στη

⁶ Ήταν επομένως αντισυνταγματική και ορθά καταργήθηκε η σύλληψη και προσωρινή κράτηση, που διατασσόταν με ένταλμα του διευθυντή του δημόσιου τομέα. Όπως ήδη ορίζεται με το άρθρο 1 του ν. 1876/1989, η προσωπική κράτηση ως αναγκαστικό μέσο προς είσπραξη δημοσίων εσόδων διατάσσεται από τα δικαστήρια.

⁷ Βλ. άρθρο 283 παρ. 1 ΚΠΔ.

θεμελιώδη υποχρέωση αιτιολόγησης του εντάλματος προσωρινής κράτησης, η οποία μάλιστα επιβάλλεται όπως ειπώθηκε ανωτέρω από το άρθρο 6 παρ. 1 εδ. α' του Συντάγματος. Πρέπει, επομένως, τα εντάλματα προσωρινής κράτησης, για να είναι σύμφωνα με το νόμο, να περιέχουν τα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά, τα οποία δικαιολογούν τη λήψη του αντίστοιχου μέτρου, και όχι απλώς – όπως συχνά συμβαίνει στην πρακτική – να παραθέτουν σχεδόν τυποποιημένη αιτιολογία με απλή αναφορά των προϋποθέσεων του οικείου άρθρου, χωρίς καμία εξειδίκευσή τους. Ειδικότερα, πρέπει να αναφέρονται οι λόγοι για τους οποίους κρίθηκε ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση οι περιοριστικοί όροι δεν επαρκούν να αποτρέψουν τον κίνδυνο διάπραξης άλλων εγκλημάτων ή τον κίνδυνο φυγής του κατηγορουμένου, ώστε η διάταξη της προσωρινής κράτησης να αποτελεί πραγματικά το τελευταίο δικονομικό μέτρο που έχει στη διάθεσή του ο ανακριτής. Δηλαδή το ένταλμα προσωρινής κράτησης πρέπει να περιλαμβάνει διπλή αιτιολογία. Μια η οποία να δικαιολογεί τη συνδρομή των προϋποθέσεων επιβολής προσωρινής κράτησης και μία ακόμα που να θεμελιώνει τον περιορισμό των προσωρινών όρων και την ανάγκη επιβολής προσωρινής κράτησης.⁸

⁸ Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 584.

III. Η ποινή σχέση ως ειδική κυριαρχική σχέση

Κατ' εφαρμογή της αρχής της ταυτόχρονης προστασίας, το Σύνταγμα παράλληλα προς τα συνταγματικά δικαιώματα γνωρίζει και προστατεύει ως θεσμό την ποινική δίκη, την ποινική σχέση. Η ποινική δίκη ως θεσμός αποτελείται από ένα μερικότερο σύνολο ποινικών σχέσεων που συνδέουν τους ποινικά εμπλεκόμενους και την πολιτεία. Στο πλαίσιο της ποινικής δίκης και των μερικότερων ποινικών σχέσεων γεννάται έντονα το ζήτημα της εφαρμογής των συνταγματικών δικαιωμάτων. Η ποινική σχέση ατόμου-κράτους αποτελεί μια ειδική κυριαρχική σχέση από την οποία προκύπτουν περιορισμοί της ελευθερίας και γενικότερα των συνταγματικών δικαιωμάτων. Το ζήτημα των συνταγματικών δικαιωμάτων εμφανίζεται πιο έντονο στην περίπτωση του κατηγορουμένου. Η θεσμοποίηση της ελευθερίας στο πλαίσιο της ποινικής δίκης δεν είναι ασφαλώς άγνωστη στο δίκαιο. Οι περιορισμοί που εισάγει ο ποινικός νομοθέτης και τα μεγάλα προβλήματα που γεννώνται είναι γνωστά. Η εφαρμογή της δεν σημαίνει εισαγωγή περιορισμών των συνταγματικών δικαιωμάτων, που άλλωστε ήδη υπάρχουν και εφαρμόζονται με την κοινή νομοθεσία. Αντίθετα η θεσμική εφαρμογή σημαίνει συνταγματική επιταγή της εφαρμογής των συνταγματικών δικαιωμάτων στην ποινική δίκη κατά τρόπο συγκεκριμένο, δηλαδή σημαίνει διαφύλαξη της ελευθερίας του ανθρώπου στο συγκεκριμένο αυτό πλαίσιο. Η θεσμική εφαρμογή δεν εισάγει νέους περιορισμούς, αντίθετα διευκρινίζει και σταθεροποιεί τα όρια της επέμβασης του κοινού ποινικού νομοθέτη. Οι περισσότερες ποινικές σχέσεις δεν έχουν την ίδια ένταση και το ίδιο περιεχόμενο. Στο πλαίσιο της θεσμικής ρύθμισης της ποινικής δίκης ο συντακτικός νομοθέτης ρυθμίζει τα δικαιώματα περισσότερων φορέων, του κατηγορουμένου, του πολιτικώς ενάγοντος, κλπ. Τα συνταγματικά δικαιώματα των διαφόρων παραγόντων της δίκης ασκούμενα στο θεσμό αυτό προσαρμόζονται θεσμικά. Η εφαρμογή αυτή έχει δυο πλευρές. Σημαίνει καταρχήν ότι τα συνταγματικά δικαιώματα εφαρμόζονται πράγματι, δεν πρόκειται δηλαδή για χώρο στεγανό από τα συνταγματικά

δικαιώματα. Σημαίνει όμως ότι εφαρμόζονται θεσμικά προσαρμοζόμενα, δηλ. ενδεχομένως όχι ως προς όλο το περιεχόμενό τους. Ο κοινός νομοθέτης μπορεί να επιβάλλει περιορισμούς. Όμως οι περιορισμοί αυτοί είναι θεμιτοί μόνο κατά το μέτρο που επιβάλλονται από την αιτιώδη συνάφεια δικαιώματος και θεσμού. Ο περιορισμός είναι θεμιτός μόνο εφόσον ανάγεται σε κοινό αντικειμενικό στοιχείο των περιεχομένων δικαιώματος και θεσμού, εφόσον δηλαδή συνδέονται με αιτιώδη συνάφεια του δικαιώματος προς τον θεσμό. Το πλαίσιο της ποινικής δίκης είναι ιστορικά από τα πρώτα με τα οποία ασχολήθηκε ο συντακτικός νομοθέτης, ακριβώς διότι εμπεριέχει μεγάλη διακινδύνευση της ελευθερίας του ανθρώπου. Για το λόγο αυτό ιστορικές συνταγματικές ρυθμίσεις αποτελούν παραδοσιακές συνταγματικές ρυθμίσεις και ανήκουν μεταξύ των πρώτων ιστορικά συνταγματικών διατάξεων.⁹

⁹ Δημητρόπουλος, Ειδικό Μέρος Συνταγματικών Δικαιωμάτων, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος ΙΙΙ, 2005, σελ. 273.

IV. Η προσωρινή κράτηση στα πλαίσια του ΚΠΑ

α) Έννοια προσωρινής κράτησης

Προσωρινή κράτηση θεωρείται «η δυνάμει δικαστικού εντάλματος προσωρινή στέρηση της ελευθερίας του κατηγορουμένου προ πάσης κρίσεως περί ενοχής δια την αποδιδόμενη πράξη επί σκοπώ διευκολύνσεως της ανακριτικής διαδικασίας».¹⁰ Η προσωρινή κράτηση συνιστά μέτρο εξαιρετικό και επικουρικό σε σχέση με τους περιοριστικούς όρους, επιβάλλεται μάλιστα «αντί για αυτούς». Ο δικαστής δηλαδή, αφού εκτιμήσει όλους τους προβλεπόμενους στο νόμο περιοριστικούς όρους, που είναι ιδίως η εγγυοδοσία, η εμφάνιση του κατηγορουμένου περιοδικώς ενώπιον του ανακριτή ή άλλης αρχής, η απαγόρευση μετάβασης ή διαμονής του κατηγορουμένου σε ορισμένο τόπο ή στο εξωτερικό, καθώς και η απαγόρευση συναναστροφής ή συναντήσεώς του με ορισμένα πρόσωπα, και εν συνεχεία κρίνει ότι δεν επαρκούν για την επίτευξη των σκοπών της ανάκρισης, θα καταφύγει στην προσωρινή κράτηση ως το τελευταίο και δυσμενέστερο δικονομικό μέτρο.

Αφετηρία των σχετικών με την προσωρινή κράτηση συλλογισμών μας θα πρέπει να αποτελέσει το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορουμένου. Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, «παν πρόσωπον κατηγορούμενου επί αδικήματα τεκμαίρεται ότι είναι αθών μέχρι της νομίμου αποδείξεως της ενοχής του». Από τη διάταξη αυτή, που κατά το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος έχει αυξημένη τυπική ισχύ, συνάγεται ότι πριν από τη νόμιμη απόδειξη της ενοχής με την έκδοση μιας οριστικής, έστω σε πρώτο βαθμό, δικαστικής απόφασης, η επιβαλλόμενη κράτηση δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να έχει τιμωρητικό χαρακτήρα. Ειδικότερα η προσωρινή, δηλαδή μέχρι την εκδίκαση της υπόθεσης στο ποινικό ακροατήριο, κράτηση του κατηγορουμένου σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπεται να αποτελεί έκφραση ιδιαίτερης

¹⁰ Ζησιάδην ποιν. δικ. Τομ. Β, σελ. 92

αποδοκιμασίας της έννομης τάξης για ό,τι κατηγορείται ότι έκανε. Απαγορεύεται δηλαδή να συνιστά ένα είδος προκαταβολής ποινής, προ-ποινή, προ-φυλάκιση. Η δικαιολόγηση της προσωρινής κράτησης, όπως και όλων των μέτρων δικονομικού καταναγκασμού, πρέπει να είναι αποκλειστικά και μόνο δικονομική, να εξαντλείται, με άλλα λόγια, στην προώθηση και διασφάλιση της επίτευξης των σκοπών της ποινικής δίκης. Δύο δε είναι οι κλασικοί δικονομικοί λόγοι που μπορούν να στηρίξουν την προσωρινή κράτηση: Ο ένας είναι η αποτροπή της πιθανής φυγής του κατηγορουμένου, η εξασφάλιση της παρουσίας του κατά την εκδίκαση της υπόθεσης και, στη συνέχεια, της εκτέλεσης της τυχόν επιβληθησόμενης ποινής. Ο άλλος είναι η αποφυγή της ενεχόμενης συσκότισης της υπόθεσης και παρεμπόδισης του ανακριτικού έργου από τον ελεύθερα κινούμενο κατηγορούμενο.¹¹

β) Ουσιαστικές προϋποθέσεις επιβολής προσωρινής κράτησης

Οι ουσιαστικές προϋποθέσεις για την επιβολή προσωρινής κράτησης προβλέπονται στο άρθρο 282 παρ. 1 και 3 του ΚΠΔ. Χρειάζεται ιδιαίτερος να τονισθεί ότι οι προϋποθέσεις αυτές δεν πρέπει να έρχονται σε αντίθεση με αυτές που καθορίζει η υπέρτερης τυπικής ισχύος διάταξη του άρθρου 5 παρ. 3, στοιχ. γ' της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, σύμφωνα με την οποία επιτρέπεται στέρηση της ελευθερίας ορισμένου προσώπου σε περίπτωση «ευλόγου υπονοίας ότι διέπραξεν αδίκημα ή υπάρχουν λογικά δεδομένα προς παραδοχήν της ανάγκης όπως ούτος εμποδισθεί από του να διαπράξει αδίκημα ή δραπετεύση μετά την διάπραξιν τούτου». Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η ανωτέρω διάταξη της Ε.Σ.Δ.Α. εφαρμόζεται σε κάθε περίπτωση προσωρινής κράτησης, δηλαδή είτε αυτή διατάσσεται από αστυνομική ή διοικητική είτε από δικαστική αρχή. Από το συνδυασμό λοιπόν των ανωτέρω διατάξεων του Κώδικα Ποινικής Δικονο-

¹¹ Ανδρουλάκης, θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, σελ. 342-343.

μίας προκύπτει ότι ουσιαστικές προϋποθέσεις της προσωρινής κράτησης είναι οι εξής:¹²

i) Να προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις ενοχής του κατηγορουμένου, δηλαδή από το σύνολο των αποδεικτικών στοιχείων να συντρέχει υψηλός βαθμός πιθανολόγησης ότι ο κατηγορούμενος είναι ο δράστης του διωκόμενου εγκλήματος. Πάντως οι σοβαρές ενδείξεις – ή ορθότερα υπόνοιες – ενοχής δεν ταυτίζονται με τις επαρκείς, αλλά απαιτούν ισχυρότερη πιθανολόγηση, όπως άλλωστε απαιτεί η αρχή του προσήκοντος βαθμού υπονοιών ή ισχύος των ενδείξεων.

ii) Να διεξάγεται κύρια ανάκριση για κακούργημα. Δεν επιτρέπεται δηλ. να διατάσσεται προσωρινή κράτηση στα πλημμελήματα, αλλά μόνο στα κακούργηματα. Ωστόσο, ειδικά για το πλημμέλημα της κατά συρροή ανθρωποκτονίας από αμέλεια, σε εξαιρετικές περιπτώσεις και με τις ίδιες προϋποθέσεις μπορεί (με το επιχείρημα ότι το πλημμέλημα αυτό σε πολλές περιπτώσεις ενέχει ιδιαίτερη βαρύτητα) να επιβληθεί προσωρινή κράτηση διάρκειας το πολύ έως έξι μηνών, που μπορεί να παραταθεί για άλλους τρεις μήνες.

iii) Θα πρέπει να συντρέχει κίνδυνος διάπραξης άλλων εγκλημάτων ή φυγής του κατηγορουμένου. Αντιθέτως δεν μπορεί να αποτελεί λόγο η διέγερση της κοινής γνώμης από το έγκλημα. Ωστόσο, δεν αρκεί απλώς να υπάρχει κίνδυνος διάπραξης άλλων εγκλημάτων ή φυγής του κατηγορουμένου, αλλά απαιτείται η επιβολή της προσωρινής κράτησης να αποτελεί το μοναδικό μέσο για την αντιμετώπιση των ανωτέρω περιστάσεων. Ειδικότερα, η κρίση ότι αν ο κατηγορούμενος αφεθεί ελεύθερος είναι πολύ πιθανό να διαπράξει και άλλα εγκλήματα πρέπει να είναι αιτιολογημένα, δηλ. να βασίζεται είτε σε ειδικά μνημονευόμενα περιστατικά της προηγούμενης ζωής του είτε σε συγκεκριμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πράξης για την οποία κατηγορείται, ενώ ρητά ορίζεται πως μόνο η βαρύτητα της

¹² Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 379.

πράξης σύμφωνα με το νόμο δεν αρκεί για την επιβολή της προσωρινής κράτησης. Ο δε κίνδυνος φυγής του κατηγορουμένου πρέπει να προκύπτει από συγκεκριμένα στοιχεία, τα οποία διαζευτικά προσδιορίζει ο νόμος, όπως ακολούθως:

- Αν ο κατηγορούμενος δεν έχει γνωστή διαμονή στη χώρα
- Αν ο κατηγορούμενος έχει προβεί σε προπαρασκευαστικές ενέργειες για να διευκολύνει τη φυγή του
- Αν ο κατηγορούμενος κατά το παρελθόν υπήρξε φυγόποινος ή φυγόδικος
- Αν ο κατηγορούμενος έχει κριθεί ένοχος για απόδραση κρατούμενου
- Αν ο κατηγορούμενος έχει κριθεί ένοχος για παραβίαση περιορισμών διαμονής

γ) Διαδικαστικά Ζητήματα

Ο προσωρινά κρατούμενος κρατείται σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο, ξεχωριστό από τις φυλακές των καταδικασμένων. Πρόκειται για χώρο που προορίζεται για τους υποδίκους, για εκείνους δηλαδή που απλά κατηγορούνται χωρίς να έχουν καταδικαστεί. Ο προσωρινά κρατούμενος είναι απλά κατηγορούμενος και υπέρ αυτού υπάρχει το συνταγματικά κατοχυρωμένο θεμέλιο της ποινικής διαδικασίας, το τεκμήριο της αθωότητας. Από την άλλη πλευρά, η προσωρινή κράτηση δεν έχει το χαρακτήρα ποινής και έτσι ο κατηγορούμενος πρέπει σε κάθε περίπτωση να τυγχάνει συμπεριφοράς που δεν θίγει την τιμή, την υπόληψή του και την εν γένει προσωπικότητά του. Πρέπει να διαβιεί υπό συνθήκες αντίστοιχες της ανθρώπινης υπόστασής του, να μην γίνεται σε κάθε περίπτωση αποδέκτης βίαιων ενεργειών, να δύναται να επικοινωνεί στοιχειωδώς με την οικογένειά του και, όσο απαιτείται για την προετοιμασία της υπερασπίσεώς του, με το συνήγορό του, να λαμβάνει πλήρη γνώση των εγγράφων της δικογραφίας και γενικά να κατοχυρώνεται υπέρ αυτού, η απαιτούμενη ισότητα όπλων, πάντοτε μέσα στα πλαίσια της ειδικής κυριαρχικής σχέσης στην οποία τελεί.

Ειδικότερα, το άρθρο 284 του ΚΠΔ προβλέπει ότι εκείνος που εναντίον του εκδόθηκε ένταλμα προσωρινής κράτησης οδηγείται στις φυλακές των υποδίκων και παραδίδεται στον διευθυντή τους μαζί με το ένταλμα προσωρινής κράτησης· η σχετική έκθεση που συντάσσεται εντάσσεται στη δικογραφία. Από την ημέρα που έγινε η παράδοση αρχίζει και η διάρκεια της προσωρινής κράτησης. Ο διευθυντής των φυλακών δεν μπορεί να δεχτεί κανέναν σ' αυτές, αν προηγουμένως δεν του παραδοθεί το ένταλμα προσωρινής κράτησης ή βούλευμα του δικαστικού συμβουλίου που τη διατάσσει.

V. Έλεγχος προϋποθέσεων με βάση την αρχή της αναλογικότητας

Με την απλή ανάγνωση των υπό εξέταση σχετικών διατάξεων των άρθρων 282 παρ. 3 και 283 παρ. 1 Κ.Π.Δ., δύσκολα θα μπορούσε να διαγνώσει κανείς κάποια *prima facie* αντίθεσή τους στο γενικό και αφηρημένο επίπεδο με τις απαιτήσεις της αρχής της αναλογικότητας. Πέραν του ότι οι προβλεπόμενες στην παρ. 1 του άρθρου 283 Κ.Π.Δ. τυπικές προϋποθέσεις τις προηγούμενης απολογίας του κατηγορουμένου και της σύμφωνης έγγραφης γνώμης του εισαγγελέα καταγράφονται ως *minimum* εγγυήσεις της προσωπικής ελευθερίας του κατηγορουμένου, η ρύθμιση του άρθρου 282 παρ. 1 εξαρτά την επιβολή της προσωρινής κρατήσεως από αντικειμενικές και σχετικά σαφείς ουσιαστικές προϋποθέσεις που καθιερώνουν ρητά και εξειδικεύουν σε πλήρη σχεδόν έκταση τους προκύπτοντες από την αρχή της αναλογικότητας ενδείκτες του δημοσίου συμφέροντος.

Έτσι ειδικότερα, κατά τη διάρκεια της προδικασίας είναι δυνατό να διαταχθεί προσωρινή κράτηση εφόσον προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις ενοχής του κατηγορουμένου στο πλαίσιο κύριας ανακρίσεως για κακούργημα και η λήψη του μέτρου κρίνεται ως απολύτως αναγκαία είτε για την πρόληψη τελέσεως νέων κακούρημάτων ή πλημμελημάτων, είτε για την παρεμπόδιση εξαιρετικά πιθανής φυγής του κατηγορουμένου. Με την εξάρτηση της επιβολής του δικονομικού μέτρου αφενός από τη συνδρομή ορισμένου βαθμού υπόνοιας, δηλαδή από την κατάφαση των σοβαρών ενδείξεων ενοχής και αφετέρου από την αφηρημένη βαρύτητα της πράξης γίνεται ήδη φανερό ότι η διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 282 Κ.Π.Δ. ενσωματώνει τους δυο ουσιωδέστερους ενδείκτες, ανάγοντάς τους σε αυτοτελείς αρνητικές προϋποθέσεις του επιτρεπτού της προσωρινής κρατήσεως.

Καθώς, ωστόσο, η καθιέρωση των εν λόγω ενδεικτών δεν άγει αυτόματα στην αναλογικότητα της σχετικής διατάξεως του Κ.Π.Δ., για την επιβεβαίωση αυτής της καταρχήν συμφωνίας του άρθρου 282 παρ. 3 με την αρχή της αναλογικότητας απαιτείται η συσχέτιση των ενδεικτών του

δημοσίου συμφέροντος με τον αντίρροπο ενδείκτη της εντάσεως προσβολής του ατομικού συμφέροντος που παραπέμπει στην αυξημένη ή μη απαίτηση προστασίας του.

Υπό αυτό το πρίσμα ο έλεγχος των προϋποθέσεων επιβολής της προσωρινής κρατήσεως, ιδίως όταν αυτές δεν μπορούν να δικαιολογηθούν με τον κλασικό δικονομικό σκοπό της διασφάλισης της ομαλής διεξαγωγής της ποινικής διαδικασίας δεν φαίνεται να επιβεβαιώνει δίχως άλλο την υποτιθέμενη συμφωνία τους με τις απαιτήσεις της αρχής της αναλογικότητας. Τούτο αφορά κυρίως, όπως διαπιστώνεται ευχερώς, την τελευταία προϋπόθεση του επιτρεπτού στερήσεως της προσωπικής ελευθερίας στις περιπτώσεις που καταφάσκεται ο κίνδυνος τελέσεως νέων σοβαρών εγκλημάτων. Στις περιπτώσεις δηλαδή που η προσωρινή κράτηση εμφανίζεται με ενισχυμένες τις προληπτικές της λειτουργίες, προωθώντας μόνο δευτερευόντως ή και καθόλου τις ανάγκες της ποινικής διαδικασίας (εξασφάλιση της παρουσίας του κατηγορουμένου κατά την εκδίκαση της υποθέσεως, απρόσκοπτη συλλογή αποδεικτικού υλικού).

Και μόνον η συνεκτίμηση της παρεχόμενης ευχέρειας στερήσεως της προσωπικής ελευθερίας για προληπτικούς λόγους (προς υλοποίηση δηλαδή εγκληματοπροληπτικών και όχι δικονομικών σκοπών), ευχέρειας που αλλοιώνει στις εν λόγω περιπτώσεις το χαρακτήρα της προσωρινής κρατήσεως από κατασταλτικό μέτρο δικονομικού καταναγκασμού σε προληπτικό δικονομικό μέτρο, θα όφειλε ασφαλώς να δικαιολογεί μian αυστηρότερη θεώρηση και εφαρμογή της διατάξεως του άρθρου 282 Κ.Π.Δ.

Δεδομένης πλέον της αυξημένης απαιτήσεως προστασίας του στερούμενου την προσωπική του ελευθερία, η αρχή της αναλογικότητας αναγόμενη σε προϋπόθεση της ουσιαστικής νομιμότητας των μέτρων επιτάσσει την εύλογη σχέση κάθε αντίστοιχης επεμβάσεως με τη βαρύτητα του εγκλήματος και τον απαιτούμενο βαθμό υπόνοιας.

Όσον αφορά, τέλος τον έσχατο ενδείκτη της εντάσεως των υπονοιών ή ενδείξεων ενοχής, η καθιέρωση και εξειδίκευσή του στο άρθρο 282 παρ. 1 Κ.Π.Δ. εμφανίζει την υπό συζήτηση ρύθμιση να καλύπτει στο σημείο αυτό

σαφώς σε μεγαλύτερο βαθμό τις απαιτήσεις της αρχής της αναλογικότητας. Προβλέποντας ρητά ως προϋπόθεση επιβολής της προσωρινής κρατήσεως τη συνδρομή σοβαρών ενδείξεων ενοχής του κατηγορουμένου και με επιτρέποντας έτσι οποιαδήποτε απόκλιση κατά την *in concreto* επίκλησή τους, ο ποινικό-δικονομικός νομοθέτης αποτυπώνει στο γενικό και αφηρημένο επίπεδο της διατάξεως ευκρινώς την αξίωση της αρχής της αναλογικότητας για προσήκοντα και ανάλογο με την ένταση της προσβολής των ατομικών δικαιωμάτων βαθμό υπόνοιας.

Πιο συγκεκριμένα. Με δεδομένη τη γενική αξιολόγηση της βαρύτατης προσβολής που επιφέρει η στέρηση της προσωπικής ελευθερίας, η επιβολή της προσωρινής κρατήσεως, όπως άλλωστε και όλων των στερητικών της ελευθερίας μέτρων, επιβάλλεται να εξαρτάται από τη συνδρομή του υψηλότερου νοητού βαθμού υπόνοιας, ώστε να αντισταθμίζεται η αυξημένη απαίτηση προστασίας του ατομικού συμφέροντος. Στην ως άνω απαίτηση δείχνει να ανταποκρίνεται πλήρως η διάταξη του άρθρου 282 παρ. 1, αφού οι προβλεπόμενες σε αυτήν σοβαρές ενδείξεις ακόμα κι αν γίνει δεκτή η κρατούσα άποψη που θέλει τις εν λόγω ενδείξεις να ταυτίζονται με τις επαρκείς ή αποχρώσεις για την παραπομπή του κατηγορουμένου στο ακροατήριο συνιστούν όντως τον υψηλότερο βαθμό υπόνοιας στο στάδιο της προδικασίας.

Μετά ταύτα μπορεί να διατυπωθεί συμπερασματικά ότι η ρύθμιση του άρθρου 282 παρ. 1 Κ.Π.Δ. παρά τις επισημανθείσες αμφισβητήσεις συγκεκριμένων επιλογών του νομοθέτη, αναδεικνύει επαρκώς τον απαιτούμενο εξαιρετικό χαρακτήρα του μέτρου της προσωρινής κρατήσεως, ενσωματώνοντας εξίσου επαρκώς τη συνταγματική απαίτηση προστασίας της προσωπικής ελευθερίας

VI. Διάρκεια προσωρινής κράτησης

a) Ο μέγιστος χρόνος της προσωρινής κράτησης

Ο συντακτικός νομοθέτης επεκτείνει την προστασία της προσωπικής ελευθερίας θεσπίζοντας ρύθμιση αναφορικά με τη διάρκεια της προσωρινής κράτησης όπως ορίζει λοιπόν η διάταξη του άρθρου 6 παρ. 4 εδ. α' του Συντάγματος, «νόμος ορίζει το ανώτατο όριο διάρκειας της προφυλάκισης (προσωρινής κράτησης), που δεν μπορεί να υπερβεί το ένα έτος στα κακουργήματα και τους έξι μήνες στα πλημμελήματα. Με την αναθεώρηση δε του 2001 προστέθηκε νέο εδάφιο στην παρ. 4 του άρθρου 6, κατά το οποίο «απαγορεύεται η υπέρβαση των ανώτατων ορίων της προφυλάκισης με τη διαδοχική επιβολή του μέτρου αυτού για επί μέρους πράξεις της ίδιας υπόθεσης». Η συνταγματική προστασία δεν περιορίζεται μόνο στην ποινική αλλά επεκτείνεται σε οποιαδήποτε διαδικασία. Έτσι, το ανώτατο όριο προσωρινής κράτησης που ορίζει το Σύνταγμα ισχύει και στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας.¹³ Η αντίθετη άποψη θα άφηνε πράγματι το συνταγματικό δικαίωμα της προσωπικής ασφάλειας έκθετο στη διοικητική αυθαιρεσία, κάτι που δεν θα συμβάδιζε με τη βούληση του συντακτικού νομοθέτη.

Οι ρυθμίσεις οι σχετικές με το μέγιστο χρόνο προσωρινής κράτησης που προβλέπουν το Σύνταγμα αλλά και ο νόμος, είναι αυστηρότερες και ειδικότερες από τις αντίστοιχες που περιέχονται στην ευρωπαϊκή σύμβαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Οι σχετικές διατάξεις της τελευταίας δεν έχουν εν προκειμένω πρακτική σημασία στη χώρα μας. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων δεν έχει καταλήξει σε συγκεκριμένα ανώτατα όρια της προσωρινής κράτησης, αλλά εξαρτά την εύλογη διάρκεια («reasonable time») από τις συγκεκριμένες συνθήκες. Η ευρωπαϊκή επιτροπή των δικαιωμάτων του ανθρώπου είχε μάλιστα δεχθεί ότι μια προσωρινή κράτηση που είχε ξεπεράσει τα έξι χρόνια εν όψει των συγκεκριμένων

¹³ Μάνεσης, Συνταγματικά Δικαιώματα, ατομικές ελευθερίες,

συνθηκών δεν έχει υπερβεί τα όρια της σύμβασης.¹⁴ Μόλις λήξει το εκάστοτε ανώτατο όριο διάρκειας της προσωρινής κράτησης, είναι υποχρεωτική η άμεση απόλυση του κρατουμένου. Ισχύει δηλαδή και εδώ πλήρως η υποχρέωση που θεσπίζει το Σύνταγμα στο άρθρο 6 παρ. 3 εδ. α' για την άπρακτη λήξη των προθεσμιών των παρ. 2. Εφόσον το Σύνταγμα δεν διακρίνει, οι διατάξεις του άρθρου 6 παρ. 4 για τα ανώτατα όρια προσωρινής κράτησης έχουν εφαρμογή και στη στρατιωτική ποινική νομοθεσία. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι η προσωπική κράτηση επί των πλημμελημάτων ήταν μέχρι πρόσφατα καταργημένη με αποτέλεσμα η πρόβλεψη για διάρκεια της προσωρινής κράτησης επ' αυτών το πολύ μέχρι έξι μήνες να μένει ανενεργή. Ήδη όμως το πράγμα άλλαξε σε σχέση με τη συρροή ανθρωποκτονιών εξ αμελείας.

β) Παράταση της προσωρινής κράτησης

Σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 4 εδ. β' του άρθρου 6 του Συντάγματος, υπάρχει η δυνατότητα, σε εντελώς εξαιρετικές περιπτώσεις, να παραταθούν τα ανώτατα όρια της προσωρινής κράτησης με απόφαση του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου για έξι μήνες στα κακουργήματα και τρεις μήνες στα πλημμελήματα. Το άρθρο 287 του ΚΠΔ ρυθμίζει εν είδει εκτελεστικού νόμου της συνταγματικής διάταξης, τόσο ορισμένη διαδικασία ελέγχου της διάρκειας της προσωρινής κράτησης όσο και τις λεπτομέρειες της ενδεχόμενης παράτασης μετά τη συμπλήρωση του ορίου του έτους ή του εξαμήνου.¹⁵ Συγκεκριμένα:

- Αν η προσωρινή κράτηση διαρκέσει έξι μήνες, το δικαστικό συμβούλιο αποφαινεται με ειδικά αιτιολογημένο βούλευμά του, αν πρέπει να απολυθεί ο κατηγορούμενος από τις φυλακές ή να εξακολουθήσει η προσωρινή κράτησή του. Για τον σκοπό αυτόν: α) Αν η ανάκριση συνεχί-

¹⁴ Καραμπίνης, Προσωρινή Κράτηση και Σύνταγμα, εργασία στο μάθημα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, 2004-2005.

¹⁵ Ανδρουλάκης, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, σελ. 358.

ζεται, πέντε μέρες πριν από τη συμπλήρωση του χρονικού αυτού διαστήματος ο ανακριτής αναφέρει στον εισαγγελέα εφετών με αιτιολογημένη έκθεσή του τους λόγους για τους οποίους δεν περατώθηκε η ανάκριση και διαβιβάζει τη δικογραφία στον εισαγγελέα πλημμελειοδικών. Ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών μέσα σε δέκα ημέρες εισάγει τη δικογραφία στο συμβούλιο πλημμελειοδικών. Πέντε τουλάχιστον ημέρες πριν, από τη συνεδρίαση ειδοποιείται με οποιοδήποτε μέσο (έγγραφο, τηλεγράφημα, τηλετύπημα ή τηλεομοιοτυπία) ο κατηγορούμενος να εμφανισθεί ενώπιον του συμβουλίου και εκθέσει τις απόψεις του αυτοπροσώπως ή δια συνηγόρου. Το συμβούλιο αφού ακούσει τον κατηγορούμενο ή το συνήγορό του και τον εισαγγελέα αποφαινεται αμετάκλητα, με ειδικά αιτιολογημένο βούλευμα, αν πρέπει να απολυθεί προσωρινά ο κατηγορούμενος από τις φυλακές ή να εξακολουθήσει η προσωρινή του κράτηση. Αν η ανάκριση ενεργείται από εφέτη κατά το άρθρο 29, αρμόδιο να αποφανθεί είναι το συμβούλιο των εφετών.

β) Αν η ανάκριση έχει περατωθεί, ο εισαγγελέας του δικαστηρίου, στο οποίο θα δικαστεί η υπόθεση ή ο εισαγγελέας εφετών, αν έχει ασκηθεί έφεση κατά βουλεύματος, πέντε ημέρες πριν από τη συμπλήρωση του παραπάνω χρονικού διαστήματος εισάγει τη δικογραφία με αιτιολογημένη πρότασή του στο αρμόδιο κατά την επόμενη παράγραφο συμβούλιο. Κατά τα λοιπά ισχύουν όσα ορίζονται στο στοιχείο α' για την ακρόαση του κατηγορουμένου και τον εισαγγελέα (παρ. 1, άρθρο 287 ΚΠΔ).

- Σε κάθε περίπτωση έως την έκδοση οριστικής απόφασης η προσωρινή κράτηση για το ίδιο έγκλημα δεν μπορεί να υπερβεί το έτος. Σε εντελώς εξαιρετικές περιστάσεις η προσωρινή κράτηση μπορεί να παραταθεί για έξι το πολύ μήνες με ειδικά αιτιολογημένο βούλευμα: α) του συμβουλίου εφετών, αν η υπόθεση εκκρεμεί σ' αυτό ύστερα από έφεση κατά βουλεύματος ή έχει εισαχθεί στο ακροατήριο του εφετείου ή του μικτού ορκωτού δικαστηρίου ή αν το συμβούλιο αυτό είναι αρμόδιο σε πρώτο και τελευταίο βαθμό και β) του συμβουλίου πλημμελειοδικών σε κάθε άλλη περίπτωση. Αν η υπόθεση εκκρεμεί στον ανακριτή και συνεχίζεται η προσωρινή κράτηση σύμφωνα με την παράγραφο 1, ο ανακριτής τριάντα ημέρες πριν

από τη συμπλήρωση του ανώτατου ορίου της σύμφωνα με αυτήν την παράγραφο, διαβιβάζει τη δικογραφία στον εισαγγελέα, ο οποίος μέσα σε 15 ημέρες την εισάγει με πρότασή του στο συμβούλιο. Σε κάθε άλλη περίπτωση ο αρμόδιος εισαγγελέας, είκοσι πέντε ημέρες τουλάχιστον πριν από τη συμπλήρωση του ανώτατου ορίου της προσωρινής κράτησης σύμφωνα με αυτή την παράγραφο ή πριν από το τέλος της παράτασης που ήδη είχε χορηγηθεί, υποβάλλει στο αρμόδιο συμβούλιο πρόταση για παράταση ή όχι της προσωρινής κράτησης. Κατά τα λοιπά ισχύουν όσα ορίζονται στην προηγούμενη παράγραφο για την ακρόαση του κατηγορουμένου και του εισαγγελέα (παρ. 2, άρθρο 287 ΚΠΔ).

- Αν η προσωρινή κράτηση δεν παραταθεί μέσα σε προθεσμία 30 ημερών μετά τη συμπλήρωση των τριών ή των έξι μηνών που προβλέπονται στην παρ. 1, το ένταλμα ή το βούλευμα με το οποίο είχε διαταχθεί παύει να ισχύει και ο αρμόδιος εισαγγελέας διατάσσει την απόλυση του προσωρινώς κρατούμενου. Η απόλυση διατάσσεται και μετά τη λήξη του χρόνου παράτασης της προσωρινής κράτησης, που αποφασίστηκε με βούλευμα (παρ. 3, άρθρο 287 ΚΠΔ).

- Όσα αναφέρονται στην παρ. 5 του άρθρου 285 και στο άρθρο 282 για την επιβολή περιοριστικών ή άλλων όρων, εφαρμόζονται και στις περιπτώσεις του άρθρου αυτού (παρ. 4, άρθρο 287 ΚΠΔ).

- Κάθε αμφιβολία ή αντίρρηση ως προς την παράταση ή τη συμπλήρωση των ανώτατων ορίων της προσωρινής κράτησης επιλύεται από το κατά την παράγραφο 2 αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο, εφαρμόζονται δε και στην περίπτωση αυτήν όσα ορίζονται στην παράγραφο 1 στοιχείο α' για την ακρόαση του κατηγορουμένου και του εισαγγελέα (παρ. 5, άρθρο 287 ΚΠΔ).

VII. Το δικαίωμα αποζημίωσης

Όπως ορίζει το Σύνταγμα στο άρθρο 7 παρ. 4, «νόμος ορίζει με ποιους όρους το κράτος παρέχει, ύστερα από δικαστική απόφαση, αποζημίωση σε όσους καταδικάστηκαν, προφυλακίστηκαν ή με άλλο τρόπο στερήθηκαν άδικα ή παράνομα την προσωπική τους ελευθερία». Η κατοχύρωση του δικαιώματος αποζημίωσης μέσω της εν λόγω διάταξης αποτελεί μια πρόσθετη συνταγματική εγγύηση υπέρ της προσωπικής ελευθερίας, αποβλέποντας στην επανόρθωση των ζημιών του ατόμου από την ανεπίτρεπτη στέρησή της. Το εν λόγω δικαίωμα στρέφεται κατά του κράτους, φορείς του δε είναι όσα πρόσωπα στερήθηκαν άδικα ή παράνομα την προσωπική τους ελευθερία.

Οι προϋποθέσεις του δικαιώματος αποζημίωσης προβλέπονται στον κώδικα ποινικής δικονομίας στα άρθρα 533 – 542. Ειδικότερα, στη διάταξη της παρ. 1 στοιχείο α' του άρθρου 533 ορίζεται ότι «έχουν το δικαίωμα να ζητήσουν από το δημόσιο αποζημίωση οι προσωρινά κρατηθέντες, που αθώωθηκαν αμετάκλητα με βούλευμα ή απόφαση δικαστηρίου», ενώ το άρθρο 533 αποκλείει το δικαίωμα αποζημίωσης από το Δημόσιο, αν εκείνος που κρατήθηκε προσωρινά έγινε από πρόθεση παραίτιος της προσωρινής κράτησης. Ο αποκλεισμός αυτού του δικαιώματος δικαιολογείται από τη νομική φύση της ευθύνης του δημοσίου για αποζημίωση που στηρίζεται στην ανάληψη του κινδύνου από τη λειτουργία της ποινικής δικαιοσύνης, η οποία αποκλείεται σε περίπτωση υπαιτιότητας του ζημιωμένου.¹⁶ Το περιεχόμενο της αξίωσης για αποζημίωση καθορίζεται στο άρθρο 540. Έτσι λοιπόν, αντικείμενο της αξίωσης για αποζημίωση στα πολιτικά δικαστήρια είναι κάθε ζημία που προκλήθηκε από την ολική ή μερική εκτέλεση της προσωρινής κράτησης στην περιουσιακή κατάσταση εκείνου που κρατήθηκε προσωρινά και μετέπειτα αθώωθηκε και η ηθική βλάβη που αυτός υπέστη.

Σχετικά με την υποχρέωση του δημοσίου για αποζημίωση, αποφαιίνεται το δικαστήριο που εξέδωσε την απόφαση για την υπόθεση, με ιδιαίτερη

¹⁶ Δέδες, ποινική δικονομία, σελ. 662.

ταυτόχρονη απόφαση, ύστερα από προφορική ή γραπτή αίτηση εκείνου που αθώθηκε και αφού προηγουμένως ο αιτών και ο εισαγγελέας ακουστούν. Σε περίπτωση που γίνει δεκτή η αίτηση εκείνου που αθώθηκε, του επιδικάζεται κατ' αποκοπή ημερήσια αποζημίωση συνολικά για τεκμαρτή περιουσιακή ζημία και για ηθική βλάβη, η οποία δεν μπορεί να είναι κατώτερη των τριών χιλιάδων δραχμών ή 8,804 ευρώ ούτε ανώτερη των δέκα χιλιάδων δραχμών ή 29,347 ευρώ την ημέρα και της οποίας το ύψος προσδιορίζεται αφού ληφθεί υπόψη και η οικονομική και οικογενειακή κατάσταση του δικαιούχου. Το κατώτερο και το ανώτερο όριο της αποζημίωσης μπορεί να αναπροσαρμόζονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης (άρθρο 536). Σε κάθε περίπτωση, εκείνος που ζημιώθηκε μπορεί να υποβάλλει και αργότερα την αίτησή του για αποζημίωση στο ίδιο δικαστήριο (άρθρο 537 παρ. 1). Τέλος, αν αναγνωρισθεί από το ποινικό δικαστήριο μόνο η υποχρέωση για αποζημίωση από το Δημόσιο, χωρίς να επιδικαστεί αποζημίωση, ή αν η επιδικασθείσα αποζημίωση κρίνεται από τον δικαιούχο ανεπαρκής για να καλύψει το σύνολο της ζημίας του, αναγνωρίζεται η δυνατότητα έγερσης αγωγής ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων, κατά τη διαδικασία των άρθρων 663 επ. του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (άρθρο 539).

VIII. Συμπέρασμα

Η προσωρινή κράτηση αποτελεί θεσμό προβλεπόμενο από το Σύνταγμα με μεγάλη εφαρμογή στην ελληνική νομική πραγματικότητα. Ζητήματα δημιουργούνται αναφορικά με τη νομιμότητά του, τη θέση του στο συνταγματικό δίκαιο και τις ιδιαιτερότητές του. Παρ' όλα αυτά, λόγω των πλεονεκτημάτων του, ο θεσμός αυτός υφίσταται στο ελληνικό δίκαιο οριοθετούμενος ωστόσο με τις αυστηρές προϋποθέσεις που τάσσονται από το Σύνταγμα και τον ΚΠΔ. Στα πλαίσια της ποινικής προδικασίας, η προσωρινή κράτηση αποτελώντας αναμφισβήτητα το επαχθέστερο ανακριτικό μέτρο καθίσταται προβληματική στην εφαρμογή της και συχνά αδικαιολόγητη. Καθοριστικό ρόλο στην εφαρμογή του θεσμού διαδραματίζουν τα κρατικά όργανα που σε κάθε φάση της διαδικασίας εξετάζουν αν η εφαρμογή της προσωρινής κράτησης έρχεται σε αντίθεση με τα θεμελιώδη δικαιώματα καθώς και με το τεκμήριο της αθωότητας.

ΙΧ. Περίληψη

Ο συντακτικός νομοθέτης στο άρθρο 6 προβλέπει το θεσμό της προσωρινής κράτησης που αποτελεί περιορισμό του συνταγματικού δικαιώματος της προσωπικής ασφάλειας και γενικότερα της προσωπικής ελευθερίας. Τα θετικά στοιχεία και οι σκοπιμότητες που εξυπηρετεί ο θεσμός δικαιολογούν την επιλογή του νομοθέτη.

Από το σύνταγμα και ειδικότερα από τις σχετικές με την προσωρινή κράτηση διατάξεις αντιλαμβανόμαστε τη φύση του θεσμού και την αυστηρότητα των προϋποθέσεων που θέτει για την επιβολή του μέτρου. Ο συντακτικός νομοθέτης θέτει επίσης και τις απαραίτητες εγγυήσεις για την προστασία αυτών που παρά τις διατάξεις των νόμων κρατήθηκαν προσωρινά στη φυλακή. Από το θεσμό της προσωρινής κράτησης δημιουργείται το δικαίωμα της αποζημίωσης αυτών που παράνομα κρατήθηκαν προσωρινά.

Σε κάθε στάδιο της εφαρμογής της προσωρινής κράτησης στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας λαμβάνονται υπόψη τα συνταγματικά δικαιώματα, όπως η προσωπική ελευθερία και η προσωπική ασφάλεια, καθώς και το τεκμήριο της αθωότητας και υπό το πρίσμα της αρχής της αναλογικότητας εφαρμόζουμε τις διατάξεις του Κ.Π.Δ. σύμφωνα με το Σύνταγμα.

SUMMARY

The constitutional legislator in article 6 refers to the institution of temporary custody which is a restriction of constitutional right of personal security and generally of personal freedom. The positive side and advisability of the institution justify the selection of the legislator.

From the constitution, specifically concerning the articles of temporary custody, we understand the kind of institution and the rigour of its presuppositions. The constitutional legislator also guarantees the protection of those who were taken illegally into temporary custody.

Moreover, from the institution of temporary custody there is the right of indemnity of them.

In every stage of the practice of temporary custody according to criminal procedure where the institution refers to, the constitutional rights, as personal freedom and security, in addition to the proof of innocence are taken into account. Finally, we enforce the articles according to the constitution and the proportional principle.

Χ. Παράρτημα Νομολογίας

1. Υπόθεση – Αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης λόγω υγείας και προχωρημένης ηλικίας του κατηγορουμένου και κατάσταση των φυλακών του Κορυδαλλού. Σημειώνεται ότι η προσωρινή κράτηση η οποία από πλευράς συνεπειών δεν διαφέρει από την έκτιση της ποινής, αποτελεί εξαιρετικό μέτρο δικονομικού καταναγκασμού, αποβλέπει δε στη διασφάλιση απονομής της ποινικής δικαιοσύνης.

Δικαστήριο ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΠΛΗΜΜΕΛΕΙΟΔΙΚΩΝ

Τόπος ΑΘΗΝΑ

Αριθμός 3461/2001

Έτος 2001

Διατάξεις άρθρα 282 (παρ. 1,3) 296 ΚΠΔ, 25 (παρ. 1) Σ 1986/2001, 3 ΕΣΔΑ

Προσωρινή κράτηση, Αντικατάσταση με περιοριστικούς όρους, Αρχή αναλογικότητας.

Περίληψη – Η σοβαρή ασθένεια του κατηγορουμένου συνιστά περίπτωση που καθιστά την προσωρινή του κράτηση δυσαναλόγως επαχθές μέτρο και συνηγορεί υπέρ της αντικατάστασής της από πρόσφορο περιοριστικό όρο. Εν προκειμένω η κλονισθείσα υγεία του κατηγορουμένου σε συνδυασμό προς την προχωρημένη ηλικία του, τις συνθήκες κράτησης στις Φυλακές Κορυδαλλού (που οδήγησαν πρόσφατα σε καταδίκη της Ελλάδας από το ΕΣΔΑ) και τα σχετικώς προβλεπόμενα σε διεθνή κείμενα για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου κατέστησαν αναγκαία την αντικατάσταση της επιβληθείσας σε αυτόν προσωρινής κράτησης από περιοριστικούς όρους.

2. Υπόθεση Αλβανού κατηγορουμένου για ανθρωποκτονία από πρόθεση ληστεία και βιασμό. Προσωρινή κράτηση λόγω αβεβαιότητας για διάπραξη αναλόγων εγκλημάτων στο μέλλον δημόσιος κίνδυνος. Εξακολούθηση της προσωρινής κράτησης πέραν του εξαμήνου.

Δικαστήριο ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΠΛΗΜΜΕΛΕΙΟΔΙΚΩΝ

Τόπος Αθήνα

Απόφασης

Αριθ. 5034

Έτος 1996

Περίληψη – Προσωρινή κράτηση – Το ένταλμα προσωρινής κράτησης δεν παύει να ισχύει χωρίς άλλο, εάν η ανάκριση έχει περατωθεί και ο Εισαγγελέας δεν υποβάλλει, κατ' αρ. 287 παρ. 1 ΚΠΔ. εμπρόθεσμα πρόταση στο Συμβούλιο, εφόσον διαρκεί η προθεσμία των τριάντα ημερών. Το Συμβούλιο κρίνει ότι πρέπει να διαταχθεί η προσωρινή κράτηση του κρατουμένου. Δεν απαιτείται να καθορισθεί χρόνος διάρκειας της προσωρινής κράτησης του κατηγορούμενου διότι δεν πρόκειται για παράταση, αλλά για έλεγχο διάρκειας αυτής.

3. Υπόθεση ζωοκλοπής κατ' εξακολούθηση. Επαρκείς οι ενδείξεις ενοχής. Όμως δεν επιτρέπεται η εφαρμογή της προσωρινής κράτησης για ένα τέτοιο αδίκημα.

Δικαστήριο ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΠΛΗΜΜΕΛΕΙΟΔΙΚΩΝ

Τόπος ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ

Αριθμ. 32/1995 (βουλ.)

Έτος 1995

Περίληψη – Η διάταξη του άρθρου 25 παρ. 4 Ν.1738/1987, η οποία καθιστά υποχρεωτική την προσωρινή κράτηση του κατηγορουμένου για ζωοκλοπή, είναι αντισυνταγματική ως αντιβαίνουσα στην αυξημένης τυπικής ισχύος Διεθνή Σύμβαση της Ρώμης, κατά την οποία η προσωρινή κράτηση πρέπει να επιβάλλεται μόνο όταν είναι αυστηρώς αναγκαία και ως εκ τούτου και επί ζωοκλοπής η επιβολή της προσωρινής κρατήσεως πρέπει να κρίνεται με βάση τους όρους του άρθρου 282 ΚΠΔ. – Αίρεται η προσωρινή κράτηση του κατηγορουμένου για ζωοκλοπή και αντικαθίσταται με τους περιοριστικούς όρους της εγγυοδοσίας και της εμφανίσεως στο Αστυνομικό Τμήμα της κατοικίας του – κατά την αντίθετη εισαγγελική πρόταση

η διάταξη του άρθρου 25 παρ. 4 Ν.1738/1987 δεν αντίκειται στη Διεθνή Σύμβαση της Ρώμης ούτε στην αρχή της ισότητας.

ΧΙ. Βιβλιογραφία

- ❖ Ανδρουλάκης, Θεμελιώδεις έννοιες ποινικής δίκης, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα 2007, Αθήνα
- ❖ Δέδες, Ποινική Δικονομία, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 1978 Αθήνα
- ❖ Δημητρόπουλος, Συνταγματικά Δικαιώματα Ειδικό Μέρος, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος ΙΙΙ, Αθήνα 2005
- ❖ Ζησιάδην Ποιν. Δικ. Τομ. Β εκδόσεις Αντ. Σάκκουλας, 1990 Αθήνα
- ❖ Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα 2007, Αθήνα
- ❖ Μάνεσης, Συνταγματικά Δικαιώματα Ατομικές Ελευθερίες, εκδόσεις Σάκκουλα 1999 Θεσσαλονίκη

Ηλεκτρονική βιβλιογραφία

- ❖ Καραμπίνης, Προσωρινή κράτηση και Σύνταγμα, εργασία στο μάθημα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, 2004-2005